

GALAKSIJAKERO PROCESIJAKERO VAŠ OFISIJENDE SO HINE STHODE ANDRO REGIJONALNO RAJIPEN

O dikhiben, savi zor andal o hakaja
hin le manuŝes saveskeri buti hin te
dodikhel sar te arakhel o hakaja.

LE OMBUDSMANOS HIN UŠTARIBEN KI O:

- ✦ themutne rajipena – sar hine o ministeriji, okresna rajipena
- ✦ Ki o jurisdikane the fizikane manuša, save sar ačhel andro špecijalno hakaj, hin len zor te uštarel andro le fizikane the jurisdikane manušegere čačipena the musajipena andre regijonalno rajipen, vaj andre lende avreder uštaren- pro pr. e Socijalno poistovňa, Sastipnaskere poistovňi
- ✦ regijonalna rajipena – sar hine o lokalna deputatna uštarijena/foroskero deputatno uštarijen, starostas/primatoris

O SITUACIJI ANDRO SAVE TUMENGE ŠAJ ŠIGITINEL OMBUDSAMANOS:

- ✦ Na čačikano keriben le regijonalne rajipnaskere ofisi
- ✦ le regijonalne rajipnaskeri pasivno buti
– na kamle cirdipena andro keriben
- ✦ Regijonalne rajipnaskero zoralipen

Pro priklados. avri keribena o mangipena pal o informaciji sar ačhel andro hakaj s. 211/2000 Z.z. pal o biphandlo uštaripen ki o informaciji (infohakaj), peticiji, pharipena andro manušikano interesis.

LE OMBUDSMANOSKERI ZOR PES NA CIRDEL:

- ✘ o Nacijonalno bešiben Slovakijakra republikakro, šerutno Slovakijakra republikakro, o rajipen Slovakijakra republikakro
- ✘ Maj učo dodikhlo ofiso Slovakijakra republikakro, Ustavno kris Slovakijakra republikakro, informacijakere sogal'ipena
- ✘ Policijakere zoral'ipena, e prokuratura (bi oda kana džal pal le prokuratoriskero disciplinarno došal'ipen
- ✘ O komisariskere perdal o čhavore, the o komisariskere perdal o bisastipnaskere manuša, e kris (bi oda, kana pes o kris cirdel, the bi o organi save hine opral o krisi the kana pes došal'ipen domukhel sudcas.
- ✘ pal o mobilizačna the operačna buťa

E SITUACIJA ANDRE SAVI TUMENGE O OMBUDSMANOS NAŠTI ŠIGITINEL:

- ✘ Te dokerel pes vaš e nahrada vaš o našaviben, savo pes ačhil'a na lače keribnaha, vaj nalače hakajoskere keribnaha.
- ✘ O bilačhipena save džan avri andal o themutne jurisdikane relaciji, pro pr. bilačhipena maškar paš peste bešle manuša, phandle relaciji, o barval'ipnaskero keriben pal o dada the o daja, kečeña
- ✘ E diskriminacija andro avrikidlo keriben.
- ✘ Te e veca prind'arkerel, vaj imar prind'ard'as o kris vaj e prokuratura
- ✘ Themutne barval'ipnaskeri sprava andro themutne jurisdikane relaciji
- ✘ te džal pal o keriben kaj o avre themengere ofisa nakeren oda so kamle te kerel
- ✘ E buťakeri jurisdikcija - pro pr. te premukhen andal e buťi, save hine buťakre dińipena, o relaciji maškar oda ko del buťi the oleha kaske del buťi, the akor kana e buťi del o ofisos.
- ✘ Te les mangel te del tumenge jurisdikano šigitipen vaj kamle jurisdikane prindžaripena

O KRISI

(okresna krisi, regijonalna krisi, Maj učeder kris andr Slovakijakeri republika, špecijalno trestno kris, Jekhoprethodo spravno sudos vaš Slovakijakeri republika, Ustavno kris Slovakijakra republikakro)

- ✦ O instituciji so hine opral o krisi, the o prind'aripena save sikhaven pre le sudcaskeri doš.
- ✦ Kana o kris nane aktivno – čučē cirdipena andro keriben (le ombudsmanos hin zor te kerel prind'aripen andro kris savo hino efektívno, the savo lungo idejos pes cirdel leskero keriben)
- ✦ E zor savi hin le kris the lakero procesno keriben, (le ombudsmanos nane zor te prind'žarkerel sar hino čačikano o agoripen savo kerel o kris andro keriben, vaj lengeri komparacija le hakajenca; o ombudsmanos našti aravel o agoripena save kerd'as o kris).

PRIKLADOS:

O kris chudñas pes andro 2004 berš. Oda so o kris opre vuazdñas vaš oda, kaj pes o kris precirdelas, visard'as pes pro ombudsmanos andro 2006 the andro 2009 berš, sakovar pes dikhl'as, hoj o hakaj kaj o kris pes precirdelas sas čalado. Vaš oda ombudsmanos mangelas le krisoskere šerales, te pes keren ajse agoripena save tele aravena adi situacija. Oda so vazdñas opre o kris pal'is mek andro 2011 berš diñas ustavno žaloba a o Ustavno kris diñas leske čačipen. Andro 2014 berš mek jekhvar pes visard'as pro ombudsmanos. Pal oda sar pes dikhl'as, hoj pes o kris dureder precirdel, o ombudsmanos podiña kaj te pes zachudel disciplinarno keriben pro sudcas.

E POLICIJA

- ✦ O keriben kana le manušes lel e policija (pro pr. Te len thoven andro sar pes phenel „anglalthode thana“)
- ✦ Sar e policija uživinel peskere zorakere inštrumenti
- ✦ O keriben the o agoripen andro aver administrativna buťa (pro pr. So pes kerel paš oda, kana pel del charne idejoskero, vaj te pes del bešiben pro sakovar, aziloskero, vaj paš o priestupkoskero keriben the aver)
- ✦ Zijandutne cirdipena andre policijakeri bući (pro pr. sas dino trestno diñipen u o policajtos andre odí bući nakerel)
- ✗ **Le policajtengeri zor avri te šunel le manušen (ambudsmanos našti prind'arkerel le policajtengere agoripena, sar the soske o avrišund'ardo kerd'as ajso agoripen)**

PRIKLADOS:

Le ambudsmanoske dine podnetos le dadestar, savo phend'as, hoj e policija namište i'fas andro peskere vasta o zorakre inštrumenti pro leskero čhavo, kana les phandenias, thode les andre „anglal thode thana“ save nane čačikane policijakere berteni – džal pal ajse thana, andro save hin ča kaštuñi lavka) u marde les andro policajno kher. O ombudsmanos oda avri dikhl'as, pregel'as le doktorengre l'ila pal o leskero čhavo u prindžard'as kaj o policajti peskere zorakere inštrumenti pro andrephandlo čhavo namište hasnal'inde. Vaš oda, hoj e policija nadžan'la te presikhavel sar pes ačhil'a oda, hoj leskere čhaske kerde dukhade thana, o ombudsmanos agorind'as hoj e policija čal'ad'as leskere bazalna čačipena the biphandl'ipena. O ombudsmanos peskere agoripena diñas avri jekhetane le peskere prind'aripenca la policijake, the prethod'as špecijalno sprava pal o sar pes phenel anglal avri thode thana andre Narodno rada SR.

BERTENI

(o ustavi andro save pes bešel bertena, the ustavi andro save pes kerel o biphandl'ipen.)

- ✦ O chaben (pro priklados: savo tipos, kvalita the keci but chaben)
- ✦ sastipnaskeri buti (dikhibenm savo hin o ačhiben ki o sastipnaskeri buti, the sar pes o sastipnaskere buta den manuŝenge save o kris dothod'as lengeri doŝ)
- ✦ Sar pes den andre buti
- ✦ Andre savi kvalita pes avri kerel e bertena (savi bari hin e cela the so andre late hin)
- ✦ Sar pes o ŝingune the e justično straža l'ikeren ki o berteňoŝa)
- ✗ O agoripen pal o binos the o trestos (pro pr. savo trestos, savo baro, andre savi prikerd'i the l'ikerd'i grupa, svo tipos bertena, the aver)
- ✗ Fizikaňi zoral'ipen maŝkar berteňoŝa, andre ajsi situacija o ombudsmanos predikhel sar kerenas o ustavi paŝ o incidenti, vaj te prethovel le doŝale/krisinde manuŝes andre cela, kaj na avela andro konfliktoŝ)
- ✗ O medicinska phučibena (pro pr. te kerel na lači dijagnoza ustavnoneho doktorihia, nalačo sascariben. the aver)

PRIKLADOS:

Pro ombudsmanos pes visard'as manuŝ, savo sikhad'as pro oda, hoj o policajti, the e justično straža na miŝte kerde e fizikaňi zor andro ustavos kaj pes odkerel o biphandl'ipnaskero trestos paŝ leskero pregell'ipen andal e prephirdo than andre cela, kana o manuŝa savo ada podiňas chudňas buter dukhipena.

O ombudsmanos sar predikh'l'as ada podnetos, av'l'as pro oda, hoj leskere čačipena sas čalade, the kaj le policijakeri the justikaňa stražakeri fizikaňi zor na sas miŝte avri kerd'i. O ombudsmanos peskere agoripena diňas avri jekhetane le peskere prind'aripenca siňas te džanel andro ustavos pal o biphandl'ipeneskro trestos, save o ustavos lestar il'as.

O OKRESNA OFISI

- ✚ E evidencija le barval'ipnaskere čačipena andro katastroso pal o bičalade barval'ipena
- ✚ Te prindžarel ola zora so keren o dživipnaskero than
- ✚ Avriden o živnoskere l'ila
- ✚ Te visarel pale o barval'ipen andro reštitučno keribena.
- ✚ Avriden o l'ila pal e vurdoneskeri evidencija
- ✚ Sar te thovel o ačhavibena
- ✚ Dikhiben pal o dživipnaskero than

PRIKLADOS:

Oda manuš so podiñas, phend'as hoj paš o varesave leskere phuva nane andre irimen andro registros andre nevi phuvakeri evidencija sa lengeri l'ikerdo. O ombudsmanos sar pregend'as o podiņipen prindžard'as, hoj andro registros na sas mištes andre kerd'i e notariko sprava, prekal odi o manuš so podiñas, chudñas ola phuva andro peskero barval'ipen. Vaš o le ombudsmanoskero prindžaripen o katastralno odboris iľas dikhiben, kaj pes kerela prikeriben andro iripen, pal oda sas o manuš so podiñas andre irimen andro registros pal e nevi phuvakeri evidencija sar lengeri raj.

O OFISA PAL E BUŤI, SOCIJALNA KERIBENA THE E FAMEĻĪJA

- ✦ Šigitipen andro čoripen
- ✦ manušengeri evidencija save kamen te chudel buŭi
- ✦ Famel'ijakere diņipena
- ✦ Šigitipen pre kompensacija but nasval'ipnaha andre chudleho (pro pr. šigitipen sar pes cinel o vurdon, šigitipen pre preprava, šigitipen pro starišagos the aver)
- ✦ Socijalnojurdikano čhavorikano the ternengero arakhipen (pro pr. keriben le koliznoskere opredikhle manušeskro)

O PRIKLADI:

1 O manuš savo podiņas, kaj leske ile o arakhlo šigitipen avri poŭimen ki o diņipen andre materijalno čoripen. O ofisos pal e buŭi, socijalna buŭa the e famel'ija les namište sikhľard'as, hoj kempel te dothovel o posudkos sar but ačhel odi situacija, sigeder sar pregeľas trine čhonengeri lehota. Pal oda sar pro oda dikhľas o ombudsmanos, o ofisos kerđas chiba u o šigitipen leske nakamľas te lel.

2 O manuš savo podiņas, kaj leske na pridžanle šigitipen prekal o but nasvalo manuš – pre peskero autiskero čhavoro. O ombudsmanos avľas pro oda, hoj andro doktorikane ľila hine bare nadothode diferenciji, vaš oda mangľas o ofisos, kaj te kerel lačho avrikeriben le dothovibnenca the dothovel peskere agoripena. O ofisos o agoripena pale preprindžard'as u o šigitipen pridžanľas.

GAVA/FORI/VUC

- ✦ Te del o socijalna sogal'ipena (o opatrovatel'sko sogal'ipen, manušeskeri asistencija, the aver)
- ✦ E matrika the le manušengeri evidencija (pro pr. bešiben pro sakovar/charne idejoskero bešiben, te del nevo nav /vaj nevo dujto nav)
- ✦ Ačhavnaskeri agenda (te del avri o o ačhavnaskero l'il)
- ✦ Te arakhel o džživpnaskero than (pro pr. na legalna thana pro bižužipena)
- ✗ **Najmos/cinaviben/bikenaviben gavutune/fortune objekti**

PRIKLADOS:

Pro ombudsmanos pes visard'as manuš savo podiñas, kaj pre fala prekal o baro hlukos hine makhle plagati. La falakro majitel'is maškar o idejos mang'la, kaj les te den biphandl'ipno l'il' pre fala prekal o hlukos. Sar o ombudsmanos preštud'ind'as o o podipen u avl'as pro oda hoj o ačhaviben biphandlo sar fala prekal o hlukos, pes uživinel the sar reklamno ačhaviben.

O ačhavibnaskero ofisos the vaš oda hoj džanelas hoj o ačhaviben pes nauživinel avka sar hino irimen andro ačhavibnaskero l'il (te uživinel e fala sar reklamno than), andre adi veca nakerelas. Ajse keribnaske o ombudsmanos achal'il'as sar chiba le gavestar u le hakajoskero čalavipen. O gav chudñas pal oda informacija l'ileha, the chudñas vičhiben, kaj te prilel konkretna agoripena – kaj chudel te kerel. O gav pal le ombudsmanoskeri inicjativa kerd'as themutno ačhavibnaskero dodikhipen a u diña parančolipen hoj e reklamno fala pes te aravel.

SOCIJALNO POIŠŤOVŇA

- ✦ O diŇipena andal e socijalno poišťovŇa (dochodkoskere diŇipena, nemocenskere, o diŇipena vaŝ e dukh, o diŇipen vaŝ bibuťakere, diŇipen andal e garanĉno poistka)
- ✦ Poistno, penale, pokuti
- ✦ Kana chudel, kana agorinel e socijalno poistka
- ✗ **Pharipen pro buťakere andre Spcijalno poišťovŇa**
- ✗ **O medicinska phuĉibena**

PRIKLADOS:

O manuŝ podiŇas namjetka pro dochodkos. PodiŇas hoj e Socijalno poišťovŇa leske na zagendŝas o berŝa so ŝtudinelas. O ombudsmanos preŝtudindŝas o podipen u avŭa pro oda, hoj e Socijalno poišťovna na kerđas laĉho berŝengro zgeŇipen. Peskere agoripena lake podiŇas u mangŭlas la, kaj te kerel nevo agoripen pal le manuŝeskero dochodkos. E Socijano poišťovŇa leskere agoripena ilŝas, o dochodkos leske kerđas bareder u e diferencija vaŝ o paluno vacht dopoťindŝas.

SASTIPNASKERI POISTOVNA

- ✦ Poistkakero potiniben pro sastipnaskeri poistka
- ✦ Kana chudel, kana agorinel o avrutni sastipnaskeri poistka (prihlaški, odhlaški)
- ✦ Poistkakero potiniben pro sastipnaskeri poistka savi del e SR, the andro aver thema (andro thema andal e EU the andro trita therma)
- ✗ E eksekucija pro napotinibena pro sastipnaskeri poistka
- ✗ O medicinska phučibena

PRIKLADOS:

O manuš diñas namjetka, hoj leske na ašarde o navrhos pro kupelno sastariben vaš leskeri konkretno dijagnoza (indikačno grupa). O ombudsmanos predikhlas e podiñi namjetka, avlas pro oda, hoj vaš e siñi dijagnoza na sas avri thod'i sustavno sastaripen, u avka na sas dol'ikerde o žadimen agoripena. No avla the pro oda, hoj pre manušeskeri aver dijagnoza, kaj žadimen agoripena sas dol'ikerde, šaj o kupelno sastaripen te ašarel. Pro ada prindžaripen o manuš šaj gelas pre kupelno sastaripen.

O ŠKOLI

- ✦ Agoripena pal e jurisdikañi situacija andro sikh'arde buťa (pro pr. pal oda, te nalen le sikh'uvnes/študentos pro sikh'uviben, te thoven avri andal o sikh'uviben the aver)
- ✦ So kerel e škola, te musaj te prikerel o konflikti save aven andal bazalna čačipena
- ✦ E segregscija sikh'uvnen andal o etnikane cikñibena/andal o socijalnones slaba thana
- ✦ O relaciji maškar o sikh'arde the sikh'uvne/študenti (pro pr. avrikidipen andal o konkretna formi sikhavibena)
- ✦ O relaciji andre sikh'uvnengeri/studentengeri grupa (pro pr. e šikana)

PRIKLADOS:

O manuš podiñas diñipen, hoj e škola na kerelas mišto, sar avrikerelas o konfliktos savo pes ačhilas perdal e prestavka maškar o duj džene sikh'uvne u save agoripena sas but važna. O manuš so podiñas pes pharipnaha visardas ki o direktoris andre bazalno škola, pre inšpekcijakero centro – forutuno kher – školakero odboris. Leskeri namijetka sas pro oda, hoj ola ofisa pes ole problemoha na obkidenas sar kempel u lengero prindaripen sas ča ajso formalno. E škola le dadeske the la dake nadiñas informacija pal oda incidentos. O direktoris, the e školakeri inšpekcija andro školakero, vaj pedagogengero keriben nadikhle nisave na lačhipena. Sar prindžardas o obmudsmanos e škola sa rada avrikerelas a oda konfliktos na kerelas mište. Autoritativno ačhipen ki o sikh'uvno u duvar trestos savo chudñas vaš jekh na lačhipen, našti te lel sar lačo pedagogikano ačhipen. Ombudsmanos agorindas, hoj pal e školakeri sera sas paš adi kauza maškar o sikh'uvne čalade o čačipena cikne beršengre sikh'uvneha sar phenel o Dovakeriben pal čhavorikane čačipena. La školake sas phendo, kaj perdal o peskere pedagogikane buťakre te kerel treningos pro džañibena sar konštruktivnones te resel o konflikti. O direktoris andal e bazalno škola peskere agoripen na thođas avri, vaš oda o ombudsmanost pes visardas pro zriad'ovatelis, kaj te ov prilel agoripena u te gondolinel pro oda, či nakempel le direktori ste del tele andal e funkcija. La školakero zriad'ovatelis diñas informacija, hoj o pedagogikane buťakre imar ss pro treningos sar te kerel prevencija pro konflikti u direktoris džala te sikh'lol pre tema Manušikane čačipena.

LE OMBUDSMANOSKERE AVER ZORAL'IPENA

- ✦ Podipen pro Ustavno kris SR vaš o na lači relacija andro jurisdikane pheñibena (o ombudsmanos šaj del navrhos, kaj pes te chudel keriben anglo Ustavno kris SR, te hin les šušiben hoj o jurisdikane pheñibena hine andro konfliktos la Ustavaha SR u lengeri realizacija šaj andre marel o bazalna čačipena the biphand'ipena)
- ✦ Podipen pro disciplinarno keriben pro sudcas vaj pro prokuratoris
- ✗ Individualna ustavna pharipena fizikane the jurisdikane subjekti (le ombudsmanos nane zor te podel individualna ustavna pharipena pro konkretno manuš, našti lake del jurisdikano ačhipen vray šigitipen)

PRIKLADOS:

O sudzindo manuš saveske ilo sas o biphand'ipen vaš o but važno došal'ipen, pes visard'as pro ombudsmanos. Diñas namjetka pre jurisdikañi uprava, savi manušeske saveske sas thodo biphand'ipen vaš o but važno došal'ipen, leske lelas pravos te avrikidel. O sudzindo diñas namijetka, hoj v anglutne duj avrikidipena (sar pes avrikidel o prezidentos, the andro Europakero parlamentos) leske e okrskovo avrikid'li komisija nadiñas pravo ste avrikidel. Le ustavostar, andro save thodo andre bertena o ombudsmanos peske avri mang'as e dokumentacija pal oda sar džalas o avrikidipen. Sar oda sa predikh'las, phend'as hoj e jurisdikañi uprava pal avrikidipno pravos nane harmonicko le pravoha avri te kidel a podiñas pro Ustavno kris kaj pes te chudel o keriben. O Ustavno kris o podipen il'as pro dureder keriben, u andro marcos 2017 berš leske diñas o čačipen u o nalačo kotor andro hakaj čhid'as avri.

E BEŠIBNASKERI ADRESA:

Kancelária verejného ochrancu práv
Grösslingová 35,
811 09 Bratislava — Staré Mesto

tel.: (+421) 2 323 63 701/2

fax: 02/323 63 703

sekretariat@vop.gov.sk

podnet@vop.gov.sk

www.vop.gov.sk